

**Stanowisko Platformy Współpracy Organizacji Poradniczych w sprawie projektu
ustawy o nieodpłatnej pomocy prawnej i informacji prawnej
z dnia 25 listopada 2014 roku**

1. Z zadowoleniem przyjmujemy podjęcie przez Ministerstwo Sprawiedliwości prac nad systemowym uregulowaniem finansowania przez państwo nieodpłatnej pomocy i informacji prawnej. Przyjmujemy to, jako wyraz zainteresowania tak istotną dla każdego obywatela, ale również dla całego społeczeństwa i państwa kwestią.
2. Cieszymy się także, że Ministerstwo Sprawiedliwości jest otwarte na opinie organizacji pozarządowych, które od 15 lat świadczą poradnictwo prawne i obywatelskie. Nasze długoletnie doświadczenie i wiedza mogą być przydatne dla wypracowania takich rozwiązań ustawowych, które najlepiej będą służyć obywatelom.
3. Naszym zdaniem cel projektowanej ustawy - powszechny dostęp obywateli do bezpłatnej porady prawnej - jest głęboko słuszny. Jednak proponowane w niej rozwiązania - w świetle krajowych i zagranicznych doświadczeń - nie zapewnią jego realizacji, nie gwarantują także efektywności wykorzystania środków publicznych. Co więcej, wejście w życie projektu w proponowanym kształcie może przynieść poważne, negatywne skutki w postaci radykalnego ograniczenia poradnictwa prawnego i obywatelskiego świadczonego obecnie przez instytucje pomocy społecznej, uczelnie wyższe w ramach akademickich poradni prawnych i organizacje pozarządowe.
4. W trosce o wypracowanie jak najlepszych dla obywateli i efektywnych dla państwa rozwiązań, w odpowiedzi na propozycję złożoną przez pana ministra Cezarego Grabarczyka, przekazujemy nasze wspólne propozycje dotyczące zmian w projekcie ustawy. Odnoszą się one jedynie do wybranych, kluczowych zapisów projektu.
5. Jednocześnie deklarujemy otwartość na dalszą współpracę przy tworzeniu ustawy i proponujemy wykorzystanie w nich dorobku dawczego i analitycznego projektu systemowego „Opracowanie kompleksowych i trwałych mechanizmów wsparcia dla poradnictwa prawnego i obywatelskiego w Polsce”, który obejmuje m.in. kompleksowe badanie poradnictwa prawnego i obywatelskiego w Polsce, a także propozycje rozwiązań systemowych poparte kalkulacjami finansowymi.

Projekt ustawy			Propozycja zmian	
Artykuł	Istota proponowanego rozwiązania	Uwagi	Istota proponowanych zmian	Uzasadnienie wprowadzenia zmian
Art. 1	Ustawa dotyczy pomocy prawnej i informacji prawnej na etapie przesądowym.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Pełna akceptacja dla ograniczenia poradnictwa do etapu przedsądowego. 2. Zakres usług jest zbyt wąski, poradnictwo powinno uwzględniać także porady obywatelskie, które dotyczą praktycznego zastosowania otrzymanej porady prawnej. Tylko w ten sposób zapewni się rzeczywistą skuteczność i użyteczność pomocy prawnej. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Poszerzenie zakresu usług o poradę obywatelską i zdefiniowanie jej w ustawie. 2. Dodatkowo z przyczyn pragmatycznych należałoby poszerzyć zakres pomocy prawnej o przygotowanie pierwszego pisma procesowego, które jest czynnością wieńczącą etap pomocy przesądowej. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kompleksowe badanie poradnictwa¹ wykazało, że duża część osób korzystających z porad nie jest w stanie samodzielnie zastosować wskazówek prawnika, a czasami ich zrozumieć, ze względu na niską świadomość prawną i bezradność życiową. Aby wykorzystać poradę prawną osoby te potrzebują szerszego zrozumienia ich problemu w kontekście ich sytuacji społecznej, a także wsparcia i pomocy w rozwiązaniu problemu, pomocy w kontaktach z urzędami, itp. czyli porady obywatelskiej. 2. Duża część poradnictwa świadczonego przez organizacje pozarządowe czy instytucje pomocy społecznej ma charakter poradnictwa prawnego i obywatelskiego. 3. Uzupełnienie pomocy prawnej o poradę obywatelską zwiększy skuteczność i użyteczność pomocy prawnej oferowanej obywatelom.
Art. 3	Dostęp do porad tylko dla osób fizycznych.	Bez zastrzeżeń, jest zgodne z ideą poradnictwa prawnego i obywatelskiego.		
Art. 3	Dostęp do porad wyłącznie dla osób pobierających świadczenia z pomocy	1. Zakres podmiotowy jest zbyt wąski i niewłaściwie określony. Propozycja pokrywa się z obecnie oferowanym przez 75%	Porady powinny być dostępne dla wszystkich osób, które znajdują się w trudnej sytuacji życiowej, bez względu na	Nasza propozycja: <ol style="list-style-type: none"> 1. Nie dubluje a uzupełnia poradnictwo, które jest obecnie świadczone przez instytucje pomocy społecznej, co zwiększa efektywność

¹ Badanie poradnictwa prawnego i obywatelskiego przeprowadzone w 2012 roku przez Instytut Spraw Publicznych w ramach projektu „Opracowanie kompleksowych i trwałych mechanizmów wsparcia dla poradnictwa prawnego i obywatelskiego w Polsce”; raport z badania dostępny na stronie www.ppio.eu

	społecznej lub spełniających warunki przyznania świadczenia.	<p>instytucji pomocy społecznej poradnictwem prawnym świadczonym w ramach Ustawy o pomocy społecznej.</p> <p>2. Co więcej obecnie świadczone poradnictwo jest dostępne dla osób z dysfunkcjami, o których mowa w Ustawie o pomocy społecznej, ale bez cenzusu dochodowego (art. 46. 1. Ustawy o pomocy społecznej: „Poradnictwo specjalistyczne, w szczególności prawne, psychologiczne i rodzinne, jest świadczone osobom i rodzinom, które mają trudności lub wykazują potrzebę wsparcia w rozwiązywaniu swoich problemów życiowych, bez względu na posiadany dochód”).</p> <p>3. Wejście w życie rozwiązań w proponowanym kształcie spowoduje drastyczne ograniczenie świadczenia porad prawnych przez instytucje pomocy społecznej i współpracujące z nimi organizacje pozarządowe.</p> <p>4. Propozycja uniemożliwia skorzystanie z porad osób najbardziej potrzebujących, które nie chcą lub nie mogą być klientami pomocy społecznej, a znajdują się w trudnej sytuacji życiowej i nie są w stanie</p>	<p>dochód i nie są klientami pomocy społecznej. Kategorie trudnych sytuacji życiowych mogą być oparte na katalogu z Ustawy o pomocy społecznej: ubóstwo, sieroctwo, bezdomność, utrata pracy, niepełnosprawność, długotrwała lub ciężka choroba, przemoc w rodzinie, handel ludźmi, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, trudności w integracji uchodźców, trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego, uzależnienia, zdarzenie losowe i sytuacja kryzysowa, klęska żywiołowa lub ekologiczna.</p>	<p>wykorzystania pieniędzy publicznych przeznaczonych na funkcjonowanie obu rozwiązań.</p> <p>2. Będzie umożliwiać dotarcie, do najbardziej potrzebujących, niemających innych możliwości pomocy.</p> <p>3. Nie powinno to radykalnie zwiększyć liczby osób potencjalnie korzystających, gdyż nieobjęci zostaną wsparciem klienci pomocy społecznej.</p> <p>4. Proponowane przez nas rozwiązanie wraz z dotychczasową ofertą poradnictwa w ramach pomocy społecznej stworzą system dający rzeczywistą powszechność w dostępie do poradnictwa dla wszystkich potrzebujących.</p> <p>5. Istotny jest również koszt wynikający z konieczności weryfikacji oraz dokumentowania spełnienia kryterium dochodowego.</p>
--	--	--	---	--

		<p>samodzielnie jej rozwiązać.</p> <p>5. Kryterium dochodowe jest bardzo nieostre i niesprawiedliwe, bo na przykład osoba, której dochód przekracza o 5 złotych wyznaczony pułap dochodów pozbawiona byłaby możliwości skorzystania z porad, choć przecież te 5 złotych nie ma żadnego wpływu na jej sytuację. Często może zdarzać się też tak, że nominalne dochody nie odzwierciedlają realnej sytuacji materialnej potencjalnych klientów.</p> <p>6. Wprowadzenie kryterium dochodowego może stworzyć dodatkową barierę dla osób chcących skorzystać ze wsparcia.</p>		
Art. 4	<p>Zakres podmiotowy: wyłączenie spraw z zakresu prawa podatkowego, celnego, dewizowego, handlowego i działalności gospodarczej, z wyjątkiem rozpoczęcia tej działalności.</p>	<p>To bardzo dobra propozycja z dwoma zastrzeżeniami:</p> <p>1. prawo działalności gospodarczej powinno być całkowicie wyłączone, gdyż istnieje sieć różnego rodzaju punktów doradczych, które takie porady oferują, w tym także w zakresie rozpoczynania działalności gospodarczej, nie ma więc racjonalnego uzasadnienia dla dublowania ich oferty. Pomoc prawna powinna być dostępna jedynie dla osób fizycznych prowadzących własną działalność</p>	<p>1. Wyłączenie z zakresu przedmiotowego w całości prawa gospodarczego.</p> <p>2. Wprowadzenie rozwiązań, które zachęcałyby lub obliowały różne podmioty świadczące pomoc i informację prawną do wymiany informacji i współdziałania.</p>	<p>1. Niedublowanie się z istniejącymi, systemami poradniczymi, co zwiększy efektywność wykorzystania środków publicznych.</p> <p>2. Ułatwienie obywatelom uzyskania kompleksowej pomocy i informacji prawnej.</p>

		<p>gospodarczą i niezatrudniających pracowników, tak zwanych samo zatrudnionych.</p> <p>2. propozycja, słusznie, wyłącza te sfery, w ramach których istnieją publiczne służby specjalizujące się w udzielaniu porad i informacji, ale nie proponuje żadnych działań, które umożliwiałyby współpracę z tymi służbami, umożliwiającą np. płynne przekierowywanie klientów.</p>		
Cała konstrukcja projektu	Oddzielenie udzielania porad od ich organizacji.	<p>Badanie poradnictwa wykazało, że o rzeczywistym dostępie do porad i ich jakości decyduje w równej mierze osoba udzielająca porady, jak i sposób organizacji jej pracy. Dotyczy to: zapewnienia lokalu umożliwiającego osobisty, zapewniający pełną dyskrecję kontakt z klientem, organizację pracy takiego lokalu i pracy doradców, obsługę administracyjną, kontakty bieżące z obywatelami, superwizję pracy doradców, stałe podnoszenie ich kwalifikacji, itp. Rozdzielanie tych dwóch elementów i niefinansowanie organizacji porad będzie skutkować złą ich organizacją, a zatem ograniczeniem dostępu i niską jakością świadczonych usług.</p>	<p>Budżet państwa powinien finansować świadczenie usług poradniczych obejmujących pracę doradcy oraz działania związane z jej organizacją i obsługą klientów na podstawowym poziomie. Powinno to się odbywać poprzez finansowanie kompleksowej usługi spełniającej podstawowe, określone przez państwo standardy dotyczące zarówno samej porady i doradcy, jak też sposobu organizacji świadczenia porad. Standardy te powinny być określone w rozporządzeniu wykonawczym do projektowanej ustawy.</p>	<p>Tylko w takim przypadku zagwarantowany zostanie rzeczywisty dostęp do porad oraz ich jakość.</p>
Art. 5	Pomoc prawna	1. Pomoc prawna powinna być	1. Dodanie zapisu, że pomoc	1. Doświadczenie akademickich poradni

	udzielana jest osobiście przez adwokata lub radcę prawnego.	<p>udzielana przez adwokata lub radcę prawnego, ze względu na ich kompetencje i uprawnienia, ale także przez inne osoby odpowiednio do tego przygotowane.</p> <p>2. Porady obywatelskie, których dodanie postulujemy, mogą być udzielane przez osoby niemające wykształcenia prawnego.</p>	<p>prawna może być świadczona także przez studentów pracujących pod nadzorem i opieką w ramach akademickich poradni prawnych prowadzonych przez uniwersytety lub szkoły wyższe oraz przez prawników i osoby bez wykształcenia prawniczego odpowiednio do tego przygotowane.</p> <p>2. Dodanie zapisu, że porady obywatelskie mogą być udzielane przez osoby bez wykształcenia prawniczego, odpowiednio do tego przygotowane.</p>	<p>prawnych i biur porad obywatelski wskazuje, że studenci pod opieką prawników, prawnicy oraz osoby bez wykształcenia prawniczego odpowiednio do tego przygotowane, znakomicie i w pełni profesjonalnie świadczą porady prawne.</p> <p>2. Poszerzenie kręgu osób uprawnionych do świadczenia porad prawnych zapewni to obywatelom szerszy dostęp do wsparcia i umożliwi rzeczywiste wykorzystanie porady prawnika.</p>
Art. 8	Gminy w porozumieniu z powiatem organizują świadczenie pomocy prawnej	<p>1. Organizacja pomocy powinna być zintegrowana z jej świadczeniem.</p> <p>2. Porady powinny być świadczone w miarę możliwości wedle jednolitych standardów, proponowany projekt tego nie przewiduje.</p> <p>3. Świadczenie porad w urzędach gmin spowoduje, że część obywateli nie będzie chciała z nich skorzystać, gdyż badania poradnictwa wykazały, że spora część spraw, z którymi obywatele przychodzą po poradę dotyczy decyzji podejmowanych przez samorządy gmin lub instytucje im</p>	<p>1. Organizacja porad powinna być w pakiecie z ich świadczeniem przedmiotem zadania zlecanego przez administrację publiczną.</p> <p>2. Miejsca świadczenia porad powinien zapewniać świadczeniodawca i w miarę możliwości nie powinny znajdować się one w instytucjach publicznych oraz w prywatnych kancelariach prawnych.</p> <p>3. Ustawa powinna przewidywać zakaz świadczenia usług</p>	<p>1. Tylko w ten sposób zagwarantowany zostanie powszechny dostęp do porad i ich wysoka jakość.</p> <p>2. Organizowanie porad w JST prowadzi często do konfliktu interesu. Duża część porad dotyczy właśnie relacji obywatel gmina/powiat. Obywatel, który chcąc się odwołać od decyzji wydanej przez wójta/burmistrza/prezydenta będzie miał zgłosić do tego samego wójta/burmistrza/prezydenta z prośbą o poradę w tym zakresie z reguły z niej nie skorzysta.</p> <p>3. Należałoby także wykluczyć sytuacje łączenia pomocy nieodpłatnej i odpłatnej świadczonej przez te same podmioty np. kancelarie prawne, na rzecz tych samych osób. Może to bowiem</p>

		podległe.	komercyjnych dla osób korzystających z bezpłatnej pomocy prawnej przez podmioty udzielającej tej pomocy.	rodzić wątpliwości, czy pomoc bezpłatna nie jest wykorzystywana w celu pozyskania klienta korzystającego z pomocy odpłatnej.
Art. 9	Powiat zleca świadczenie usług prawnym adwokatom i radcom prawnym wskazanym przez okręgową radę adwokacką i okręgową izbę radców prawnych.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zlecenie obejmuje tylko świadczenie usług, a nie ich organizację, co nie gwarantuje dostępu i jakości świadczonych usług. 2. Możliwość organizacji świadczenia usług pozbawione zostają podmioty, które mają w tym zakresie wiedzę, długoletnie doświadczenia, a także dysponują sprawdzonymi w praktyce standardami świadczenia porad oraz infrastrukturą poradniczą. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zlecenie usług poradniczych przez powiat obejmujących swym zakresem pracę doradców oraz jej organizację na podstawowym poziomie. 2. Usługi powinny być zlecane w drodze konkursu w oparciu o określone standardy świadczenia usług. Każdy, kto spełni standardy i będzie konkurencyjny cenowo będzie mógł realizować zleconą usługę. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Tylko poprzez formułę otwartego konkursu będzie można zagwarantować wydatkowanie środków publicznych w sposób celowy i oszczędny, z zachowaniem zasady uzyskiwania najlepszych efektów z danych nakładów i optymalnego doboru metod i środków służących osiągnięciu założonych celów, a także zapewnić równy dostęp do środków publicznych (zasada konkurencyjności). 2. Dzięki temu stworzy się możliwość wykorzystania potencjału organizacji pozarządowych świadczących poradnictwo, w które rząd zainwestował w ostatnich czterech latach ponad 100 milionów złotych. 3. Zapis ten jest niezgodny z konstytucyjną zasadą pomocniczości, która określa, że władza reguluje tylko te obszary, w których nie radzą sobie obywatele. Tymczasem pomimo niesprzyjających warunków obywatele potrafili rozwinąć nieodpłatne poradnictwo, które jest obecnie realizowane przez liczne organizacje pozarządowe a ich ograniczony zasięg wynika głównie z niedofinansowania. Projekt ustawy przekreśla dotychczasowy dorobek w tym zakresie. Państwo nie powinno zamykać drogi realizacji tych zadań instytucjom, które już teraz efektywnie sobie z tym radzą. Do ustawodawcy należy jedynie stworzenie

				odpowiednich ram prawnych, które zapewnią skuteczne zaspokojenie potrzeb mieszkańców i jednocześnie równy dostęp do organizacji i prowadzenia poradnictwa.
Art. 11 i 12	Przekazywanie opisu udzielanej porady przez doradcę staroście i Ministrowi Sprawiedliwości.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Nie wydaje się to być użyteczne, gdyż wiedza dotycząca każdego indywidualnego przypadku nie jest potrzebna ani starości, ani tym bardziej Ministrowi Sprawiedliwości. 2. Co więcej ujawnianie danych dotyczących poszczególnych spraw staroście i Ministrowi Sprawiedliwości uniemożliwi zachowanie anonimowości udzielanych porad, a to jest podstawą zaufania obywateli do doradców. 3. Wymaga to także spełnienia wymogów związanych z dostępem do danych osobowych, których projekt ustawy nie przewiduje. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Doradca powinien prowadzić dokumentację każdej porady i każdego przypadku, która powinna być udostępniana odpowiednim służbom kontrolnym. Starosta i Minister Sprawiedliwości powinni dostawać jedynie zbiorcze zestawienia, sporządzone zgodnie ze wzorem określonym w rozporządzeniu wykonawczym do projektowanej ustawy. 2. Sposób i zakres kontroli powinien być określony w ustawie. 3. Podstawowe wymogi dotyczące dokumentowania udzielanych porad powinny być określone w standardach. 4. Wydaje się także, że optymalnym sposobem dokumentowania porad byłby system informatyczny. 5. Należy także przewidzieć spełnienie przez osoby i podmioty prowadzące 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Dzięki temu zostanie zachowana anonimowość udzielanych porad, która jest fundamentem zaufania do porad ze strony obywateli. 2. Określenie zasad i zakresu kontroli ograniczy możliwość administracyjnych ingerencji w świadczone porady, co z kolei ma kluczowe znaczenie dla ich niezależności. 3. Wprowadzenie systemu informatycznego w istotny sposób usprawniłoby dokumentowanie porad i zwiększyłoby bezpieczeństwo przechowywania gromadzonych informacji, a także ułatwiłoby spełnianie wymogów związanych z gromadzeniem, przechowywaniem i udostępnianiem danych osobowych.

			dokumentację wymagań związanych z gromadzeniem, przechowywaniem i udostępnianiem danych osobowych.	
Art. 14	Informacja prawna dla osób fizycznych bez żadnych dodatkowych wymogów.	Pełna akceptacja, to wypełnia konstytucyjne zobowiązania państwa.		
Art. 17	Informacja udzielana telefonicznie- infolinia	Pełna akceptacja, taki sposób zapewnić może powszechny dostęp obywateli.		
Art. 16	Informacji udziela 16 wojewódzkich centrów informacji prowadzonych przez wojewodów.	W systemie infolinii udzielanie jej przez 16 różnych ośrodków jest nieużyteczne, nieskuteczne oraz nieefektywne.	Powinno być jedno centrum informacji prawnej przy Ministerstwie Sprawiedliwości.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Umożliwi to udzielanie informacji według jednolitego standardu i o jednolitej treści, w przypadku 16 ośrodków wydaje się to trudne do osiągnięcia. Dzięki temu informacja będzie wysokiej jakości i będzie użyteczna dla korzystającego. 2. Przy informacji telefonicznej jedno centrum generuje mniejsze koszty funkcjonowania niż 16 ośrodków. 3. Z doświadczenia wynika również, że obywatele często szukają odpowiedzi na proste problemy i pytania, do których udzielenia nie jest wymagana specjalistyczna wiedza prawna. Proponowana w projekcie infolinia nie rozwiąże wszystkich tego typu problemów gdyż trudno sobie wyobrazić rozmowę telefoniczną np. ze starszą lub niepełnosprawną osobą gdzie dla udzielenia precyzyjnej odpowiedzi ważne jest każde wypowiedane słowo. Poszerzenie systemu o poradnictwo obywatelskie znacznie zwiększy

				efektywność tego systemu. Przede wszystkim zwiększy się jakość świadczonej usługi z punktu widzenia zaspokojenia potrzeb obywateli oraz dostępność usługi (na przykład dla osób starszych i niepełnosprawnych).
Art. 18	Powierzenie realizacji zadania polegającego na prowadzeniu wojewódzkiego centrum informacji pozarządowej.	Powierzenie takiego zadania nie wydaje się użyteczne ani ekonomicznie uzasadnione. Pod względem formalnym i organizacyjnym będzie to także w realizacji.	Proponujemy, aby prowadzone było jedno centrum informacyjne przy Ministrze Sprawiedliwości.	Jak wyżej.
Art. 8 i 25	Koszt świadczonych pomocy prawnej.	Co prawda szacowany, roczny koszt świadczenia porad wydaje się być określony na w miarę realnym poziomie, to uwzględnienie proponowanych przez nas zmian wymagałoby ponownej jego kalkulacji. Proponujemy w tym zakresie uwzględnić dorobek projektu „Opracowanie kompleksowych i trwałych mechanizmów wsparcia dla poradnictwa prawnego i obywatelskiego w Polsce”.		
Art. 24 i 25	Koszt informacji prawnej.	Wydaje się, że koszt ten jest mocno nieoszacowany, przede wszystkim ze względu na zaniżenie liczby udzielanych porad. Proponujemy ponowne dokonanie kalkulacji kosztowej z wykorzystaniem dorobku projektu „Opracowanie kompleksowych i trwałych mechanizmów wsparcia dla poradnictwa prawnego i obywatelskiego w Polsce”.		
Cała konstrukcja projektu.	Cele, jakie przyświecają wdrożeniu systemu nieodpłatnego poradnictwa.	Oczywiście głównym celem jest pomoc obywatelom w załatwieniu indywidualnych spraw, z którymi się zgłoszą. Natomiast tworząc system nieodpłatnego poradnictwa należy wziąć pod rozwagę i inne efekty takiego systemu. Zbierane dane z poradnictwa pozwolą na znalezienie luk w prawie, określenie niedopasowanych przepisów, wykazanie trudnych procedur, co mogłoby stanowić podstawę do organizacji kampanii i działań na rzecz ich zmiany. Wykorzystując zatem niewielkie nakłady może być osiągnięty wpływ już nie na pojedyncze osoby, ale na szerszy krąg odbiorców, jak i na kształtowanie polityk społecznych bardziej dopasowanych do potrzeb obywateli.		

Opracował: Tomasz Schimanek

Stanowisko przyjęte na spotkaniu Platformy Współpracy Organizacji Poradniczych w Warszawie, 8 grudnia 2014 roku.